

UN ANY PER A RAMON LLULL

JOAN SANTANACH I SUÑOL
Universitat de Barcelona
jsantanach@ub.edu

Una vegada tancada la commemoració del setè centenari de la mort de Ramon Llull, l'Any Llull, la valoració que en fem no pot ser sinó positiva. I això que el repte que encaràvem no era senzill. En bona part perquè les dimensions del personatge i de la seva obra, i la influència que ha exercit, superiors a les de qualsevol altra figura que hagi donat la cultura catalana, són actualment molt poc conegudes, o només parcialment conegudes, per una part important dels que haurien de ser els seus lectors naturals.

Ramon Llull va ser, sense cap mena de dubte, un pensador complex, que es va interessar i va escriure sobre àmbits molt diferents del coneixement. Els milers de pàgines que va redactar són plenes d'intuïcions genials; d'algunes d'aquestes intuïcions, tot just ara comencem a poder-ne avaluar les implicacions. Va emprar, a més, gèneres i registres molt variats, que van de la poesia lírica al tractat científic més eixut, passant pel diàleg d'idees, la narrativa o els sermons moralitzants. Al llarg de set segles, a més, se l'ha vinculat a tota mena de polèmiques. I és que la distància que ens en separa no és únicament cronològica. Les coordenades socials, culturals i religioses en què se situa l'obra de Llull són, en molts aspectes, extraordinàriament divergents de les nostres.

Aquesta distància se'ns fa singularment patent en l'àmbit religiós. En un moment com l'actual, en què el conflicte entre confessions torna a tenir, lamentablement, un protagonisme indiscutible, reivindicar una figura que propugnava la conversió dels no cristians, i que considerava errònia qualsevol fe que no fos la pròpia, podria haver estat fàcilment mal interpretada. La mateixa obra de Ramon Llull ens ajuda a matisar aquesta percepció. Llull proposa un acostament a l'altre des del respecte i la cordialitat. Un respecte de vegades tenyit de superioritat moral, però respecte al cap i a la fi, el qual esdevé encara més valuós si tenim en compte el context, tan poc propici a la concòrdia, en què Llull va viure.

Tots aquests elements el converteixen en un personatge únic, capaç de despertar l'interès i l'admiració dels lectors, però també les oposicions més abrاندades. Al llarg dels anys, tampoc no són pocs els que hi han cercat respostes a les pròpies inquietuds. I encara han estat més els que s'han sentit atrets pel magnetisme del personatge i de la seva obra. El ressò de la commemoració del setè centenari hauria estat molt diferent sense aquest component. Un dels punts forts de l'Any Llull ha estat, sense cap mena de dubte, l'interès que ha despertat en àmbits molt diferents. Al costat de les iniciatives impulsades per les administracions públiques, en què s'han implicat les institucions més importants del domini lingüístic, des de la societat civil ha sorgit un ampli moviment d'interès i curiositat per

Ramon Llull, que ha donat lloc a una gran quantitat d'activitats i iniciatives. Que han estat, a més, d'una gran diversitat.

La celebració, especialment des del punt de vista acadèmic, es va iniciar amb el congrés «En el setè centenari de Ramon Llull: el projecte missional i la pervivència de la devoció», celebrat a Palma del 24 al 27 de novembre del 2015, i es va tancar, just un any després, amb una altra trobada internacional, aquesta vegada a la Universitat de Barcelona, del 16 al 18 de novembre del 2016, amb el títol «Ramon Llull, pensador i escriptor». Entremig hi va haver una gran quantitat d'actes, tant acadèmics com per a un públic més general. Entre els primers, cal destacar el II Simposi de Mias-Latina a Barcelona, «Afinitats de Llull i Ibn Arabi en el rerefons del pensament mediterrani»; la trobada «Ramon Llull i Barcelona», un dels primers actes duts a terme a Vil·la Joana (MUHBA) després de la seva restauració; el cicle «Vida i obres de Ramon Llull» a Prada de Conflent (UCE), o bé el congrés «Imatges literàries de la folia: Llull-Cervantes-Shakespeare», organitzat per la Universitat de València.

S'han dut a terme nombrosos actes arreu del domini lingüístic, a l'Estat espanyol (Madrid, Granada, Santiago de Compostel·la) i a l'estranger. En l'organització d'aquestes darreres activitats, hi ha tingut un paper destacat l'Institut Ramon Llull. S'han fet seminaris, actes i conferències a Montpeller, Marsella, Lisboa, Friburg de Brisgòvia, Berlín, Bochum, Bamberg, Londres, Oxford, Birmingham, Cork, Roma, Nàpols, Venècia, Pàdua, Bucarest, Bugia, Tunis, Ciutat de Mèxic, Los Angeles o Berkeley. Alguns d'aquests actes han aprofitat la itinerància de dues exposicions sobre el beat. En primer lloc, «La veritat inefable. El *Llibre d'amic e amat* de Ramon Llull», produïda pel mateix Institut Ramon Llull, que ha circulat per diverses universitats d'Alemanya, França i la Gran Bretanya. En segon lloc, la mostra «Raimundus, christianus arabicus. Ramon Llull i l'encontre entre cultures», organitzada per l'Institut Europeu de la Mediterrània i comissariada per Albert Soler.

Aquestes dues no han estat les úniques exposicions que se li han dedicat. Unes quantes biblioteques, per exemple, han aprofitat l'efemèride per mostrar els seus fons lul·lians. Així ho han fet la Biblioteca Nacional de Madrid, amb «Escribir un libro, el mejor del mundo. 700 años de Ramón Llull en la BNE», i la Biblioteca de Catalunya, amb «Ramon Llull, “Ha mester paraules e llibres”. Els fons lul·lians de la Biblioteca de Catalunya». L'obra de Llull també tenia una presència important, per bé que el vessant artístic s'hi va imposar a l'acadèmic, en l'exposició que Miquel Barceló va presentar a la Bibliothèque nationale de France i al Museu Picasso de París, titulada «Sol y sombra»; era especialment observable en l'extraordinària peça «Le grand verre de terre», interpretació de grans dimensions del *Llibre de meravelles*.

La que va ser una de les exposicions que va obtenir un major ressò mediàtic va ser «La màquina de pensar. De l'Ars magna a l'Art computacional», comissariada per Amador Vega, que es va poder visitar al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB). Amb unes dimensions molt més reduïdes, però que

per això mateix va gaudir d'una itinerància certament destacable, s'ha d'esmentar «La desmesurada vida de Ramon Llull», organitzada per la Institució de les Lletres Catalanes, que ha visitat gairebé una cinquantena de localitats.

Una de les aportacions que romandran són els llibres que han aparegut durant l'Any Llull. Més enllà de les publicacions periòdiques, que en nombroses ocasions han preparat números monogràfics i suplementos sobre Llull (*Diari Ara*, *Punt Avui*, *La Vanguardia*, *El Procés*, *Sonograma Magazine*, *Llengua Nacional*, *Cavall Fort*, *Sàpiens*, *El Temps*, *Educació i Història*, *Mirabilia*, etc.), el nombre de llibres impresos ha estat francament elevat. Hi trobem tant edicions d'obres de Ramon Llull, en formats ben diversos, com estudis destinats a aproximar el personatge, el seu pensament i els seus títols a una gran varietat de lectors.

Entre els textos originals de Llull que s'han publicat, cal remarcar l'edició crítica del primer volum del *Llibre de contemplació en Déu*, dins de la Nova Edició de l'Obra de Ramon Llull (NEORL), com també el facsímil del *Blaquerna* imprès a València el 1521, publicat per les Edicions de la UB. També constitueixen una aportació destacable els tres títols apareguts a la Biblioteca Barcino, per a textos originals amb l'ortografia normalitzada: el *Desconhort de nostra Dona*, el *Romanç d'Evast e Blaquerna* i el *Llibre de meravelles*. Amb un format similar, la Institució de les Lletres Catalanes i L'Avenç han impulsat el volum *Llull x Llull. Una antologia de textos de Ramon Llull*.

S'han publicat igualment unes quantes adaptacions d'obres del mallorquí, des del *Llibre de les bèsties* —diverses versions— i el *Llibre del gentil*, als *Accidents d'amor*, l'*Arbre exemplifical* i el *Llibre d'amic e amat*. L'objectiu d'aquestes publicacions és, evidentment, fer els títols accessibles als lectors poc habituats a llegir en català medieval; també se n'han preparat algunes de destinades al públic infantil. Ha estat igualment important l'aportació en l'àmbit de les traduccions: al llarg de l'Any s'han publicat textos de Llull en alemany, anglès, espanyol, francès i romanès. Nombrosos especialistes, a més, han aprofitat la commemoració per publicar nous estudis sobre el beat.

En conjunt, parlem d'uns noranta llibres, entre obres originals, adaptacions i monografies. Si ens fixem en l'àmbit estrictament acadèmic, i hi desglossem treballs en publicacions periòdiques i miscel·lànies, les aportacions durant el bienni 2015-2016 arriben gairebé a les quatre-centes (vegeu l'apartat bibliogràfic de la Base de Dades Ramon Llull).

L'objectiu de l'Any Llull era, principalment, explicar qui va ser i què va fer l'escriptor mallorquí. I en quin sentit la seva va ser una aportació fonamental dins de la cultura europea. L'interès internacional que, encara avui, continua generant n'és un bon indicador. Més que explicar als especialistes la seva importància, plenament assumida, calia difondre-la entre el seu públic potencial. En aquest sentit, ha estat decisiu que es programessin tot d'espectacles teatrals i musicals, a càrrec de noms consagrats com Jordi Savall, Salvador Brotons, Manel Camp, Gemma Germán i Ferran Pisà, Carles Magraner, Lídia Pujol, Teresa Vilardell, Joan Guasp, etc.

Els mitjans de comunicació, al seu torn, amb programes específics i espais adreçats a auditoris amplis, han contribuït enormement a mostrar l'abast de la seva influència i a difondre'n l'obra. En aquest àmbit s'ha d'esmentar, per l'impacte que va implicar la seva emissió en *prime time* a TV3 el dia Onze de Setembre, el documental «Jo, Ramon Llull», malgrat que el balanç final d'aquesta documentació sigui irregular. Catalunya Ràdio i el C33 han emès píncoles audiovisuals sobre textos i episodis lul·lians. També els mitjans privats se n'han fet ressò: la Xarxa, per exemple, li va dedicar dos extensos programes.

Al llarg de tot l'Any Llull s'han posat els mitjans per difondre l'obra, l'aportació i la personalitat de l'escriptor i pensador mallorquí (vegeu-ne un recull a la pàgina web oficial: <<http://anyllull.cat/>>). Gràcies a aquest esforç, compartit per molts actors diferents, s'ha arribat a molta gent. Ara caldria que aquest desplegament de mitjans tingués una certa continuïtat i que l'Any Llull no quedés com un reconeixement puntual i prou. Ramon Llull va ser un personatge únic i irrepètible, d'un abast fora del comú, que en molts aspectes encara ens interpel·la.